

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1936-05-18, iš Kauno - į Tilžę

Mielas Juozapai, / Švedijon aš važiavau laivu iš Rygos, kelionė tęsiasi, rodos, 26 val.

Mielas Juozapai,

Švedijon aš važiavau laivu iš Rygos, kelionė tęsiasi, rodos, 26 val. [1]

Iš Klaipėdos turbūt tęsis kiek ilgiau. Kelionės nuovargis priklauso nuo laivo ir padėties jūroj. Jei laivas mažas – ir rami jūra šiek tiek supa. O jei yra vėjas ar audra kokia – gerokai pasupa. Supimą reikia turėti galvoj, – tai gerokai vargina. Betgi ne visi vienodai sunkiai pakelia, – kitiems tai visai nieko. Baigiant įvažiuot į Stockholmą (kokios 4 val. kelionės) – vietos nepaprastai gražios, – „šcheros“. Čia gal ir vasaroti tau būtų galima. Mažutėse salelytėse vilų pristatyta. Ir pats Stockholmas – vienas gražiausių miestų Europoj. Gyvenimas – ne iš pigiausiųjų. Tik kai aš buvau, švedų krona buvo dar labai brangi, – dabar gi nukrito, bet kiek gyvenimas pabrango, dabar nežinau. Vis dėlto turbūt daug brangiau, negu Vokietijoje. Pačiame Stockholme pagyventi savaitę, – būtų kas veikt, o toliau – jau gal nusibostų. Fjordai, žinoma, geras daiktas, gal geriau už šcheras, bet Norvegijoje gyvenimas vargu ar pigesnis už Švediją. Tik tenai yra laivų kompanijos, kurios veža turistus palei fjordus, – tai jau nebrangu. Tik vėl – tos kompanijos duoda labai maža laiko apsistoti. O toksai pravažiavimas be sustojimų – tai juk vis tiek, kaip kinematografe. Bet praktiškai šiuo tarpu nieko negalėčiau pasakyti, – susiorientuoti bus galima tiktai Stockholme, – Savickis [2] praktiškiau patars.

Buvau pas Adolpą [3]. Padaryti nieko neprašo, tik atrodo labai pasenęs [4].

Kokie pas Tave [5] planai dėl sklypo? Ar nebūtų gerai pradėti pamažėli bent žemė rengti? Jeigu kas reikėtų padaryti, mielu noru pasirūpinčiau.

Geriausi linkėjimai tau ir p. Bronei [6] nuo mūsų visų [7].

Br. Balys [8]

1936. V. 18 [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

[1] Balys Sruoga „1926 m. birželio 9–22 d. su agronomų ekskursija keliavo į Švediją“ (Algis Samulionis, Balys Sruoga, Vilnius: Vaga, 1986, p. 187. Ekskursijai grįžus, dienraštyje *Lietuvos žinios* pasirodė žinutė apie šią kelionę:

„Kaunas, 25. VI. (Elta). Šiomis dienomis grįžo iš Švedijos lietuvių ekskursija, kuri kaipo „Švedų-lietuvių draugijos“ svečiai viešėjo Švedijoje 10 dienų. Ekskursijos dalyviai labai sujaudinti nepaprastai vaišingu ir maloniu švedų priėmimu. Ekskursantus nuolat lydėjo „Švedų-lietuvių draugijos“ pirmininkas p. G. Leufvénas ir Lietuvos atstovas Švedijoje p. Jurkūnas Šeinius.

Pirmą ekskursijos dieną susipažinta su Stokholmo miesto žymesnėmis vietomis. Vakare suruoštoj vakarienej, kuri įvyko švedų viešbuty „Höglödet“, dalyvavo daugelis „Švedų-lietuvių draugijos“ narių, jų tarpe ir Stokholmo burmistras. Per kitas artimiausias dienas apžiūrėta visa eilė švedų pavyzdinių ūkių, įvairių mokyklų, fabriklų.

Ekskursantai taip pat susipažino su įvairiomis gyvulių auginimo draugijomis, žymesnėmis provincijos vietomis ir paminklais. Visur pastebėtas nepaprastas švedų darbingumas ir gili tėvynės meilė. Ekskursijos dalyviai laiko šią ekskursiją dideliu žingsniu pirmyn prie glaudesnio lietuvių švedų susiartinimo.

Švedams supažindinti su Lietuva veikianti Kaune „Lietuvių-švedų draugija“ ruošiasi kitais metais pakviesti Lietuvon švedų ekskursiją“ ([Be parašo], „Švedai lietuvius gražiai priėmė“, in: *Lietuvos žinios*, Kaunas, 1926-06-29, Nr. 146, p. 2).

Balys Sruoga, grįžęs iš Švedijos, spaudoje paskelbė išsamų straipsnį „Dešimts dienų švedų žemėj (iš ekskursanto dienoraščio)“ apie šioje šalyje praleistą laiką. Straipsnis pasirašytas Bulbos slapyvardžiu, todėl jis į rašytojo bibliografiją dar neįtrauktas. Balio Sruogos laiškuose įprastai galima rasti tik detalių, užuominų, išpūdžių apie jo išvykas, o publicistika, rašyta iškart sugrįžus, padeda išsamiau susipažinti su kelione (žr. [Balys Sruoga], Bulba, „Dešimts dienų švedų žemėj (iš ekskursanto dienoraščio)“, in: *Lietuva*, Kaunas, 1926-06-28, Nr. 141, p. 2–4; *Idem*, in: *Ibid.*, 1926-07-01, Nr. 143, p. 2–3; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-05, Nr. 146, p. 2–4; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-09, Nr. 150, p. 2–4; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-10, Nr. 151, p. 2–3; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-12, Nr. 152, p. 2–4; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-14, Nr. 154, p. 2–4; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-15, Nr. 155, p. 2; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-16, Nr. 156, p. 2–3; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-19, Nr. 158, p. 2–4; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-22, Nr. 161, p. 2–4; *Idem*, in: *op. cit.*, 1926-07-23, Nr. 162, p. 2–3).

Balys Sruoga atsako į Juozapo Sruogos laišką:

„Mielas Boleslavai,

Ačiū už prisiųstą tavo namų planą, kurį dabar gražinu Tau. Tu, rodos, esi buvęs Švedijoje. – Aš mat turiu nemokamą bilietą ligi Stokholm'o. Norėčiau žinoti, kaip ilgai tęsiasi kelionė iš Klaipėdos į Švediją. Ir ar labai brangus pragyvenimas? Man atrodo, kad Norvegijoje būtų įdomiau pabuvot negu Švedijoje. – Tik, turbūt, tam reiktų daug laiko ir labai brangiai kainuotų, – įdomu būtų pavažinėti po fjordus...

Be to, bijau, kad kelionė jūromis gali kartais labai nukankinti; mat mano širdis ir be to nėra labai stipri.

Kas šiaip gero pas jus?

Pas mus nieko ypatingo.

Taigi būčiau tau labai dėkingas, jeigu tu suteiktum man keletą informacijų apie kelionę į Švediją.

Bronė ir aš siunčiame jums visiems mūsų geriausius linkėjimus.

Brolis Juozapas

Tilžė, 1936 V 15. –

Ačiū už parūpinimą leidimo į kalėjimą.“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1936-05-15, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 856, l. 1r-v)

- [2] Jurgis Savickis (1890–1952) – rašytojas, diplomatas. 1930–1937 m. Lietuvos atstovas Skandinavijoje.
- [3] Adolfas Sruoga (1887–1941) – vyresnysis Balio Sruogos brolis. Nuo 1927-10-18 iki 1933-11-14 Pašto valdybos direktorius. Nuo 1933-10-14 izoliuotas Kauno sunkių darbų kalėjime. 1935-02-18–26 Kauno apygardos teismo pripažintas kaltu ir nuteistas dėl pašto ženklų padirbinėjimo, nelegalaus jų platinimo, už juos gautų pinigų pasisavinimo, naudojantis tarnybine padėtimi.
- [4] Adolfas Sruoga daug energijos išeikvodavo oficialių prašymų, pareiškimų Kauno apygardos teismo Apeliaciniam rūmams rašymui. Juose nuteistasis prašydavo prie bylos pridėti papildomos medžiagos, įtraukti naujų liudininkų, kurių parodymai jam būtų naudingi, reikalavo, kad pašto ženklus vertintų nešališki objektyvūs asmenys – specialistai grafikai ir graveriai. Dailininkas Adomas Varnas pats buvo susijęs su Pašto ženklų byla, nes dalyvavo spausdinant juos, jam už ženklų spausdinimo priežiūrą mokėtas atlygis. Adomas Varnas buvo subjektyvus situacijos vertintojas, kuris privalėjo nuo Pašto bylos nusišalinti. Adolfo Sruogos argumentai Teisme ir Apeliaciniuose rūmuose beveik visada būdavo ignoruojami, o raštai atmetami kaip neturintys pagrindo (Adomo Varno ekspertiniais pareiškimais ir kvalifikacija, priešingai, niekada nesuabejota):

„Vyriausis Tribunolas, nors dėl grynai formalių pagrindų nekasavo Apeliacinių rūmų sprendimų daly dėl neprijungimo Vokietijos teismo organų mano byloje atsiųstos naujos tardymo medžiagos, tačiau vis dėlto pripažino, kad „jei tai buvo šios bylos papildomoji medžiaga, tai jina priklauso šiai bylai (pav., jei tai buvo nors iš dalies Vokietijos organų pavėluotai išpildytas teismo tardytojo atskiras reikalavimas), jokio atskiro „prijungimo prie bylos“ jina nebuvo reikalinga ir turėjo pasilikti byloje ir būti prieinama, kaip ir visa kita bylos medžiaga, šalims ir teismui“; todėl atrodo, kad Prokuratūros reikalavimas grąžinti jai kalbamą medžiagą buvo visai nepagrįstas, ir Apeliaciniai rūmai, sykį gavę tą medžiagą į bylą ir laikydami ją „papildomąja medžiaga“, neturėjo minėto Prokuratūros reikalavimo tenkinti. Šitoks netinkamas Apeliacinių rūmų pasielgimas gali sudaryti visai negeistiną išpūdį, lyg kažkokia, Sruogos apsigynimui naudinga medžiaga buvusi iš bylos pašalinta ir jam tuo buvusi atimta galimybė pasiteisinti“.

Tuo tarpu kalbamoje tardymo medžiagoje, kur, kaip teko sužinoti, yra padaryta tariamų suklastotų ženklų ekspertiza, ir ta naujai padaryta ekspertiza visiškai prieštarauja A. Varno ekspertizai, ir todėl bylos aplinkybės, prijungus šią svarbią tardymo medžiagą, gali iš esmės pasikeisti ir bylos peržiūrėjimas atrodytų būtinu.

Be to, aš ir visose instancijose visuomet prašiau duoti man papildomą ekspertizą iš tos srities tinkamų specialistų, grafikų bei graverių. P. Varnas, būdamas dailininkas – taigi kaip ne specialistas šios srities, tinkamai tokios ekspertizos atlikti nesugebėjo; visai jau, neturint galvoje, kad ir p. Varnas nesa „šventasis – neklaidingas“ ir prie savo geriausių norų galėjo, vienas darydamas ekspertizą, padaryti visai kitų klaidų, ypač tokiuose matavimuose, kur kalbama apie dešimtąsias bei šimtąsias dalis milimetrų, ir gauti visai klaidingas išvadas.

Nei kiek neabejoju, kad jeigu ši ekspertiza būtų buvusi pavesta padaryti šios srities specialistams bei tam tikriems institutams, kurie tokių dalykų tyrimu užsiima kitose valstybėse, tai būtų buvę gauti visai kiti rezultatai.

Todei prašau Apeliacinių rūmų išreikalauti iš Prokuratūros kalbamą tardymo medžiagą ir, jeigu galima, paskirti tinkamą naują ekspertizą ir bylą iš esmės peržiūrėti.

Jei Apeliaciniai rūmai delei kokių nors priežasčių nerai galima ši mano prašymą patenkinti iš esmės, ta dalis, delei mano turto konfiskavimo, kaipo beturčiui, nedaro jokios reikšmės ir aš prašau jį konfiskuoti, jeigu toksai konfiskavimas neprieštarauja įstatymams.

Tuo atveju atsisakau nuo atvykimo Teisman, bežiūrint mano bylą, ir prašau duoti parėdymą Kauno S. D. Kalėjimo Administracijai, kad manęs į Teismą šių metų geguž. 27 dieną nepristatytų. A. Sruoga“ (Adolfo Sruogos prašymas Kauno apygardos teismo Apeliaciniam rūmams, Kaunas, 1936-05-17, [rankraštis], žr. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla, in: *LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 2853, l. 207r-v).

- [5] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausias Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas, 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.
- [6] Bronislava Sruogienė (1896–1950) – Balio Sruogos vyriausiojo brolio Juozapo Sruogos žmona.
- [7] Linkėjimų Juozapo Sruogos šeimai siuntė rašytojo dukra Dalia Sruogaitė (1925–2015) ir žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, nuo 1935 m. tos pačios gimnazijos inspektorė.

[8] Balys Sruoga (1896–1947) – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas (dėstė rusų literatūrą, pasaulinio teatro istoriją, vadovavo slavistikos ir teatro seminarams, įsteigė akademinę dramos studiją); nuo 1932 m. – profesorius.